Írta: Benedek Csaba
2012. november 04. vasárnap, 08:51 - Módosítás: 2020. április 06. hétfő, 13:05

November 04. Károly napja

Károly, azaz Borromei Szent Károly (1538 – 1584) milánói érsek, a Tridentinum nyomán bontakozó barokk jámborság sokoldalú úttörője volt.

Ismeretes, hogy Manzoni híres regénye, a Jegyesek a milánói pestis leírásában megörökíti Károly önfeláldozó felebaráti szeretetét, a betegekért való odaadását is. Érthető tehát, hogy a sűrűn ismétlődő pestisjárványok idején Rozália, Sebestyén és Rókus mellett az ő tisztelete is föltűnik.

Károly rokonságban állott a mantovai Gonzaga-családdal, ez pedig a Habsburg-házzal. Érthető tehát, hogy tiszteletét eleven itáliai barokk kapcsolatai révén is a bécsi udvar népszerűsíti. Így maga a Károly keresztnév is a dinasztia nyomán terjed el először az arisztokrácia, majd a nemesség és polgárság körében, tősgyökeres parasztnévvé azonban nem tudott válni. Tudomásunk szerint napjához néphagyomány nem fűződik.

A spanyol örökösödési háború a Habsburgok kezére juttatja Milánót. III. Károly az 1713. évi pestis idején fogadalmat tesz, és a híres bécsi Karlskirche építésével hódol védőszentjének. A templom alapkövét magyar ember, Erdődy László nyitrai püspök szentelte meg. Udvari példára, továbbá a római Collegium Germanico – Hungaricum magyar növendékeinek, későbbi híres főpapoknak buzgólkodására Károly tisztelete a XVIII. század folyamán terjedni kezd hazánkban is. Migazzi Kristóf révén a váci, Eszterházy Károly nyomán pedig az egri egyházmegye, továbbá az éledező Pestbuda válik a hazai Károly-kultusz melegágyává.

Migazzi Kristóf váci püspök, illetőleg bécsi bíboros érsek, az irgalmasok, majd a szeminárium kápolnáját (1780) ajánlotta Károly oltalmába. Odafesteti az új székesegyház Mária mennybevételét ábrázoló mennyezetfreskóján a hódoló magyar szentek közé. Károlyt pestispatrónusként látjuk a váci Szentháromság-emléken (1756) is. Ennek az eleven székvárosi kultusznak hatása, hogy a váci egyházmegyének alig van barokk temploma, amelyben Károly képével, szobrával ne találkoznánk (Alsónémedi, Kiskunfélegyháza). Egykorú képe ott van még a székesegyház sekrestyéjében és a piarista templomban is.

Károly volt a védőszentje a fiatalon elhalt Károly Ambrus főherceg váci püspöki kormányzónak, a későbbi prímásnak. Emlékezetére Ferenc király Károly-emlékérmet ajándékozott a váci káptalannak: in memoriam Archiducis Episcopi Vaciensis Sancto Carolo sacram. Ezt nagy ünnepeken a kanonokok viselni szokták.

Nomen est omen: Eszterházy Károly Borromei alkotóegyéniségének megtestesítője, a Tridentinum szellemének legnagyobb magyar képviselője. A tőle épített pápai plébániatemplomban oltárt emelt Károly tiszteletére. A képen a szent kíséretében ott látjuk őt is.

Óbuda pestisjárványokat idéző barokk plébániatemplomában Bebo Károly szobrász fogadalomból felajánlott alkotásaként ott látjuk Szent Károly képét (1753), amely a Károly-ikonográfiának kivételes érdekességű alkotása: a szent mezítláb, kötéllel a nyakán vezekel a pestises betegekért. A kép keretének felső részén földgömb: ezen kaszál a halál. Ugyanott a homokórát tartó Saturnus is emlékeztet a mulandóságra, halálra. A kép mellett álló egyik angyalszobor csengőt és kopogtatóul szolgáló kalapácsot tart a kezében. Ezekkel figyelmeztették ugyanis a lakosságot az otthonmaradásra, illetőleg – pestises betegek kezében – a kitérésre, elkerülésre. A keret alsó részén Szent Teréz látható, nyíltól átvert szívvel, a lángoló, mardosó szeretet jelképével. Ez erre akar figyelmeztetni: Isten szeretete elfogadja a testi pusztulást is, mert a lélek Urához tér meg.

Gróf Zichy Miklós, Óbuda akkori földesura is állított (1758–1763) egy fogadalmi emlékoltárt, amelyen angyal társaságában ott volt Károly is: NUMINI IRATO NE PESTE VOS FERIAT DIVVS CAROLVS BORROMEVS QVIS VIVENS PRO PECCATIS POPVLISSE HOSTIAM OBTULIT NVNC COELICOLA VT SUPPLICET ORATE VIVENTES. Röviden: a haragos istenségnek, nehogy a pestis elragadjon benneteket, Borromei Szent Károly még életében áldozatot mutatott be a bűnös népért. Imádkozzatok, hogy az égben könyörögjön az élőkért. 1956-ban lebontották.

Jezsuita iskolai színjátékokban is föltűnik. (Kolozsvár, 1699).

Miután Károlyt a főpásztor barokk példaképének tekintették, számos hazai papnevelő intézet (Vác, Csanád) máig védőszentjéül tiszteli. Károly a patrónusa az esztergomi Köbölkút, Újbars (Novy Tekov), a rozsnyai Kistugár (Tuhár, 1841, Zichy Károly támogatásával), a pécsi Mais (1752), Üszög, a veszprémi Kisgörbő, Lajoskomárom, Pula, az egri Pétervására, Pusztakengyel (1936), a váci Rákosliget (1915), a szombathelyi Nagyrákos, a kalocsai Újpalánka (Nova Palanka, 1724, ma Szent Erzsébet), Bácstóváros (Tovariševo, 1882), Topolya (1898, kápolna), Wekerlefalva (Nova Gajdobra, 1911), a csanádi Pancsova (Pančevo, 1757), Nagyjécsa (Jecea Mare, 1780), az erdélyi Marosújvár, a piaristák máramarosszigeti (1736) templomának, illetőleg kápolnájának, az irgalmasok váci kórházkápolnájának, továbbá Nagyvárad és Szepeshely püspöki kápolnájának. Oltárát látjuk a gyulafehérvári (1755) és kalocsai székesegyházban, Kecel faluban. Pápát már említettük.

Ő a névadója Károlyliget (Charleville) francia alapítású bánáti falunak.

Forrás: Bálint Sándor ÜNNEPI KALENDÁRIUM II. Szent István Társulat, Budapest, 1977. 442-444.